

15

Cahiers Inlichtingenstudies nr. 15

Cahiers d'Etudes du Renseignement n° 15

Journal of Intelligence Studies no. 15

Stand Vigilantly Still

Marc Cools †
Koenraad Dassen
Mathias Desmet
Eric Kalajzic
Robin Libert
Robin Liefferinckx
Guy Rapaille
Vincent Seron
(Eds.)

Cahiers Inlichtingenstudies – nr. 15
Cahiers d'Etudes du Renseignement – n° 15
Journal of Intelligence Studies – no. 15

Stand Vigilantly Still

Marc Cools †, Koenraad Dassen, Mathias Desmet, Eric Kalajzic, Robin Libert, Robin Liefferinckx,
Guy Rapaille & Vincent Seron (Eds.)

Antwerpen / 's-Hertogenbosch

Gompel&Svacina

2025

248 blz. – 24 x 17 cm

ISBN 978-94-6371-592-8

D/2025/14.401/52

NUR 824

© Gompel&Svacina en de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke, voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteurs en van de uitgever.

Al het mogelijke werd gedaan om de informatie in dit boek zo juist en actueel te maken als kan. Auteurs of uitgever kunnen niet verantwoordelijk worden gesteld voor mogelijke nadelen die lezers door eventuele onvolkomenheden in het boek zouden ondervinden.

Gompel&Svacina Uitgevers

Timmerwerfstraat 40, B-2000 Antwerpen, info@gompel-svacina.be

Rietveldenweg 60, NL-5222 AS 's-Hertogenbosch, info@gompel-svacina.nl

www.gompel-svacina.eu

Inhoudsopgave / Table des matières / Table of contents¹

Preface	7
Woord vooraf <i>Koenraad Dassen</i>	13
Stand Still	21
L'histoire et l'art comme racines de la criminologie culturelle Entretien avec Marc Cools <i>Dina Siegel & René van Swaeningen</i>	23
Intelligence and Law Enforcement Simply Do Not Mix <i>Robin Libert</i>	39
Institutionele vraagstukken inlichtingen / Questions institutionnelles renseignements / Institutional Questions Intelligence	123
L'Organe de Coordination pour l'Analyse de la Menace est-il (devenu) un service de renseignement ? <i>Sébastien Jaspers</i>	125
Defensie schakelt een versnelling hoger met nationale veiligheidsplannen <i>Bart Hubrechtsen, Frank Everaert & Luc Mees</i>	149
La judiciarisation des dossiers de renseignement et l'utilisation du renseignement comme élément de preuve <i>Sébastien Georis</i>	157
Geografische vraagstukken / Questions géographiques / Geographical Questions	195
Mer Rouge en état de siège Naviguer en eaux troubles au cœur de la tempête houthie <i>Anahita Sabouri</i>	197

¹ Artikels ingediend tussen begin mei en begin augustus 2025 – Articles soumis entre début mai et début août 2025 – Articles submitted between early May and early August 2025

Conferentie over weerbaarheid / Conférence sur la résilience / Resilience Conference	215
Resilience	217
Building Strength in Uncertain Times <i>Editorial Board</i>	
A Port in a Storm	219
The Role of the Port Authority within Today's Geopolitical Context <i>Niels Vanlaer & Sascha Albers</i>	
Resilience in Governance to Counter Hybrid Threats	229
A Coordinated Whole-of-Society Approach <i>Johan Schalin</i>	
Mededelingen / Communications / Notices	237
Protect, Strengthen, Prepare	239
The Achievements of the Belgian EU Presidency in Countering FIMI and Hybrid Threats <i>Peter Booms</i>	
Improving Cyber Resilience	245
The Belgian Approach <i>Phédra Clouner</i>	

Preface

Cahiers Inlichtingenstudies
BISC nr. 15
p. 7-12
© Gompel&Svacina
ISBN 978-94-6371-592-8

Stand Still

On 10 June 2025, two days before his 63rd birthday, Professor Marc Cools — the founder and honorary chairman of BISC, as he stated himself — travelled from Antwerp University Hospital to the Eternal East. Although this did not come as a complete surprise to his loved ones — his wife, who was a great source of support; his son, whom he was proud of; his colleagues, who were also good friends; and his dedicated staff at Ghent University — it was still a heavy blow. The Belgian Intelligence Studies Centre received more than 950 responses to its obituary notice, which is a testament to the great consternation and warm sympathy caused by his death. Several obituaries have been written by Professor Marc Cools' colleagues. These obituaries reflect the respect for his scientific knowledge and legacy, as well as the great friendships he inspired.

Therefore, it is fitting to pause in this publication to reflect on Professor Cools as a person, and on his interest in the world of 'intelligence services'.

Marc Cools was an eloquent speaker and writer, which enabled him to be a convincing advocate of humanism and a strong champion of a liberal organised society. In order for human beings to flourish, for their own benefit as well as for the benefit of the community in which they live, Marc Cools believed that they must have freedom inspired by humanism. This freedom is not absolute, but seeks and finds a balance between 'I', 'we' and 'they'. This balance is not a transcendental axiom, but an intrinsic human characteristic: the ability to reflect on this balance. This reflection is a building block for how today's society organises itself, as well as a starting point for thinking about tomorrow's society.

The fact that humanism does not start from the supernatural means that it accepts human fallibility and the need to guide, control or correct it. To this end, he devised a partnership called 'government', which is an expression of societal will, rather than the will of a 'divine' messenger.

Marc Cools' ongoing search for and understanding of this balance led him, after working in both the private sector and for the government, to decide to share his extensive experience, including that gained through his numerous international contacts, with the academic world full time through teaching and conducting in-depth research. This

academic endeavour was not undertaken from an ivory tower perspective, but with enormous attention to social reality and evolution in all its aspects. He believed that investing in the education of young people who would shape tomorrow's society was a noble and honourable task, and he devoted all his time and effort to it.

His philosophical and scientific discussions with Dutch and French colleagues, his experiences with different societies around the world, his activities as an advisor to the Minister of Justice and his enormous interest in history fuelled his interest in security and intelligence services. This resulted in his becoming one of the founders of the Belgian Intelligence Studies Association, established by the State Security Service in 2004, and the more academically oriented Belgian Intelligence Studies Centre in 2010.

As a humanist, he questioned the extent to which such services, which play a role that is not purely defensive in several countries, could be reconciled with a humanist vision. History and several high-profile incidents in the recent past have raised questions about the usefulness of such secret organisations and initiatives and opened up the debate about the legitimacy of these services, which appear to operate on the basis of an uncontrolled, non-transparent logic. He wanted to contribute meaningfully to this debate.

After all, Belgium also experienced the so-called 'years of lead', which led to critical questions and investigations into the security and intelligence services. This required a redesign of all security components, as well as the judicial organisation. Parliamentary control bodies were established and far-reaching legislation was enacted to enhance the legitimacy and operational effectiveness of security services and the judiciary, prioritising the interests of the community, which had too often been neglected in the past. The scientific work of Professor Marc Cools was an important building block in the radical restructuring of the public security organisation.

With regard to the security and intelligence services specifically, the legislative and executive powers' initiatives aroused both hope and enormous suspicion. This was certainly the case because of the services' attitude towards the fledgling Standing Committee on the Oversight of the Intelligence and Security Services (Committee I). Employees of the security and intelligence services — rightly, in a limited number of cases — saw this committee as an executioner, whose main aim was to demonstrate the importance of oversight and its own righteousness at the services' expense. However, it should be noted that, over the years, a healthier balance has been found and, besides its supervisory role, Committee I has evolved into a valuable partner, working alongside the services to address increasingly complex challenges.

This understanding is also partly the result of Professor Marc Cools' commendable efforts to promote transparent consultation between the security and intelligence services, the academic world, and wider society regarding their work and usefulness. This was achieved through the publication of papers and the organisation of seminars. Professor Marc Cools believed that dialogue requires respect, trust and patience. After all, it is an ongoing effort marked by ups and downs, such as the quiet demise of BISA and the establishment of BISC.

During his time at Alcatel, Marc Cools learned to appreciate the tactical importance of keeping knowledge secret when on behalf of the then CEO and later CEO of Proximus he prepared confidential files on individuals with whom business discussions had to be conducted. The confidential and secret nature of intelligence work is integral to its very essence. However, this makes real-time academic research into intelligence files extremely difficult, if not impossible. Therefore, frequent use must be made of historical review and explanation. Although this approach aligned with his passion for history as a valuable building block of comprehensive knowledge, he was also aware that scientific research could not be limited to this. From a criminological point of view in particular, many other approaches are possible, and tools have been developed for police services that are equally useful in security and intelligence services. This is why he established a research group on ‘Intelligence’ at the Institute for International Research on Criminal Policy (IRCP) at Ghent University with his colleague Professor Gert Vermeulen. Professor Jelle Janssens subsequently joined the group.

Even in his early days as a research assistant at the VUB and during his time working for the technology company Alcatel, he learned about the power and importance of digitisation, as well as the challenges it poses to society. This is a challenge that can be used for good or for bad. Ultimately, it is a human choice, which brings us back to the important theme running through Marc’s scientific work: the role of humans.

Given this background, it is not surprising that he was instrumental in launching an integrated security policy under the leadership of Minister of Justice Marc Verwilghen in 2000. The work of multiple security actors, involving the collection, evaluation, integration and coordination of information, requires trust and consultation from all parties. Although he strongly believed in the effectiveness of the integrated model for police and judicial work — which encourages operational and tactical cooperation with private companies — he was more cautious about the work of pure security and intelligence services. He noted that information and its collection and analysis are seen as strategic and tactical assets by several other public services, as well as by the private sector. For companies, this asset also translates into financial and economic value. However, he continues to believe that the specific and unique nature of government-organised security and intelligence services gives them a singular position within the security landscape. Even the proactive and intelligence-led policing that has been in place for several years now, and the recently strengthened role of EUROPOL as a proactive information hub and analysis service albeit limited to criminal matters¹, had no influence on his point of view. This is why he viewed BISA and particularly BISC as distinct entities with their own publications and initiatives, separate from the authoritative Centre for Police Studies (CPS), for example.

He also took the initiative to bring intelligence into the world of education. For instance, he was involved in launching the advanced course, ‘University Certificate in Intelligence

¹ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, ProtectEU: a European Internal Security Strategy, 1 April 2025., COM (2025) 148Final (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52025DC0148>). See also: Joint Statement by the European Police Chiefs on the Future Development of Europol, Krakow, 29 April 2025. See also: Beatrix Immenkamp, Strengthening Europol’s mandate – European Parliamentary Research Service briefing, May 2025 ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772865/EPRS_BRI\(2025\)772865_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772865/EPRS_BRI(2025)772865_EN.pdf))

Analysis’, at the University of Liège. This initiative was taken by his colleague, Professor Vincent Seron, together with the former chairman of Committee I, Guy Rapaille, and David Stans. Subsequently, with the support of colleagues from the Department of Criminology and Criminal Law, and with the help of his assistant, Mathias Desmet, at Ghent University, he established a course in ‘Intelligence Studies’ at the Gandaius institute for lifelong learning at the faculty of Law and Criminology. This course will be in its third year in 2026.

In short, Professor Marc Cools’ erudition and talent for fostering understanding between people has made a valuable initiative possible for the Belgian intelligence community. Without disregarding other scientific disciplines, the Belgian Intelligence Studies Centre (BISC) adopts a criminological and criminal law perspective on the intelligence services as a strategic, operational and tactical instrument within the Belgian, European and multilateral security architecture. What makes this initiative even more special is that it is backed by both the Flemish and Walloon academic worlds and by the services involved.

The 15th BISC Cahier, initiated by Professor Marc Cools himself, once again emphasises the importance of collaboration across regional borders and with professional services.

The first article in the ‘Stand Still’ section aims to improve understanding of Marc Cools’ personality. To this end, it contains a French translation of his final conversation with his Dutch colleagues and friends, the transcript of which they published.

A second article in this section provides a broad historical perspective on the thesis that intelligence work and police law enforcement should not be mixed. It is appropriate here to congratulate the author of this extensive analysis, historian Robin Libert, on the recognition by the Royal Historical Society (RHS) of his many years of academic work. In the summer of 2025, the RHS proposed that he become an associate fellow of the society ‘as a mark of recognition for those who have made a notable contribution to historical knowledge and understanding’.

Vigilancy

The second part of the Cahier discusses the various factors that contribute to vigilance and resilience. In fact, resilience is a catch-all term that takes on different meanings depending on the circumstances and perspective. In recent decades, it has particularly been associated with the management of national and international humanitarian crises. Although crime, terrorism and warfare are unfortunately timeless, the peace dividend meant that in the West resilience was considered something that governments had to ensure. The many wars that have happened far from Western democracies (including those in which Western armies have tried to help find a solution), such as the Balkan War and the Russian-Georgian War, have had little influence on how the population perceives the need to build their own resilience. Terrorism and foreign fighters were long considered dangers that the government had to combat, and citizens were expected to demonstrate tangible humanitarian solidarity to mitigate the consequences of these widespread phenomena. However, as the war in Ukraine continued, citizens in Europe

gradually became increasingly aware of the need for integrated ‘total defence’². They are confronted daily with horrific images of disrupted social and personal lives, while the threat from Russia and its hybrid actions against the West is increasing. The dramatic events in Gaza (much more so than in other armed conflicts) have made it clear that the international legal order, as we have known it since the end of the Second World War, is under pressure, with ordinary citizens seemingly becoming the main victims and those in power no longer being held accountable. Added to this is the feeling that relations between countries and power blocs are becoming polarised, leaving diplomats unable to help find solutions and smooth out the ‘rough edges’.

At the UN and NATO levels, as well as within the EU, consideration is being given to, and plans are being made for, general and thematically oriented resilience. In Belgium, too, since the publication of this century’s first National Security Strategy (December 2021), more coordinated initiatives have been taken at federal and regional levels to bolster the resilience of institutions and citizens. The fact that this is not an easy exercise is evident from the heated and justified debate surrounding the drafting of the ‘preliminary draft law on the administrative prohibition of legal persons, companies without legal personality, and de facto associations or groups that pose a serious and current threat to national security or the survival of the democratic and constitutional order’³.

In her foreword to the 2024 annual report of her agency, the current Administrator-General of State Security explicitly answered ‘yes’ to the question of whether the security and intelligence services have a specific role to play in the growing focus on resilience⁴. However, the idea of organised cooperation with the wider population in the security and intelligence services’ vigilance mission in the event of a potential crisis remains a difficult and sensitive matter.

What is already possible is to make a sustained effort to help citizens understand the political, legal and factual framework in which “real” intelligence work takes place and how it is evolving, the operational and tactical methods used and how the results of these efforts contribute to the protection and, where necessary, the restoration of democratic and social values and rights. BISC, the only Belgian non-profit platform, has been making a modest but consistent contribution to this for more than fifteen years from a scientific perspective closely attuned to Belgian reality and practice.

² Total Defence is not a new approach, as demonstrated in the article by Ruben Stewart – From “total war” to “total defence”: tracing the origins of civilian involvement in armed conflict, 30 april 2025 (<https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2025/04/30/total-war-total-defence-civilian-conflict/>)

³ Approved by the Council of Ministers on 18 July 2025. (<https://news.belgium.be/nl/wettelijk-kader-inzake-administratief-verbod-op-radicale-organisaties>). See also Federal Institute for the Protection and Promotion of Human Rights, Commentary 2021/1 of 23 June 2021. (<https://institutfederaldroitshumains.be/sites/default/files/2022-05/Naar%20het%20commentaar%20van%20het%20FIRM.pdf>)

⁴ “A final major challenge that I see, is the contribution that the VSSE will have to make in order to make our country more resilient at a time when war in Europe is once again a public topic of discussion. The political world and the security services are increasingly aware of the fact that we have to better prepare our society for war and other crisis situations. (...). And how should the VSSE adapt its intelligence work when Belgium is involved in an armed conflict?”. State Security, Intelligence Report 2024, p. 5 (https://vsse.be/sites/default/files/2025-06/vsse_intelligence_report_2024_en.pdf)

This publication also serves this purpose. It is a collection of texts resulting from professional reflections or study work undertaken to obtain a university certificate in ‘Intelligence Analysis’.

The first section examines a number of institutional issues, such as:

- the place and role of the OCAD as a coordinating body and a service that cannot be considered an operational intelligence service;
- how defence can prepare a broad military response based on national security plans in their entirety; and
- the use of intelligence as a possible element of evidence in a court case is also examined.

The section on geographical issues presents an analysis of shipping safety in the Red Sea in the context of the Houthi conflict.

The final section examines topics discussed at the BISC-KUIAD conference on resilience in March 2025. It analyses the role of port authorities in an increasingly challenging geopolitical context. Another article looks at how the Hybrid CoE (Finland), supported by the European Union, defines conceptual and practical responses to this type of threat. This section includes two communications: one on the outcomes of the Belgian Presidency of the EU (January – June 2024) focusing on foreign information manipulation and interference (FIMI) and hybrid threats; and the other on the responsibilities and role of the Belgian Centre for Cybersecurity. These communications were discussed during the conference.

The editors of this issue — Mathias Desmet (Ghent University), Eric Kalajzic (KHID), Robin Libert (KUIAD), Robin Liefferinckx (NCCN), Guy Rapaille (BISC) and Vincent Seron (ULiège) — would like to express their sincere thanks to the various authors – Team Dina Siegel (Utrecht University) – René Swaaningen (Erasmus University), Sébastien Jaspers (ULiège), the NPCC team of the Ministry of Defence (Bart Hubrechtsen, Frank Everaert and Luc Mees), Sebastian Georis (ULiège), Anahita Sabouri (RHID), Team Niels Van Laer (University of Antwerp) – Sacha Albers (University of Antwerp), Peter Booms (Foreign Affairs) and Phédra Clouner (CCB) – for their willingness to contribute to the Cahier, which concludes the series under the inspiring scientific leadership of Professor Marc Cools.

September 2025
Koenraad Dassen

Woord vooraf

Cahiers Inlichtingenstudies
BISC nr. 15
p. 13-19
© Gompel&Svacina
ISBN 978-94-6371-592-8

Stand Still

Op 10 juni 2025, twee dagen voor zijn 63ste verjaardag, reisde – volgens zijn eigen woorden – de stichter en erevoorzitter van BISC professor Marc Cools vanuit het Universitair Ziekenhuis Antwerpen af naar het Eeuwige Oosten. Hoewel dit voor zijn naasten, zijn echtgenote die een zo belangrijke steun voor hem was en voor zijn zoon op wie hij zo fier was, voor meerdere van zijn collega's maar tegelijk goede vrienden en voor zijn toegewijde medewerkers aan de Universiteit van Gent niet volledig onverwacht was, bleef het een zware schok. Een schok die grote ontsteltenis maar eveneens warm medeleven tot gevolg had, zo bleek uit de meer dan 950 reacties die het *Belgian Intelligence Studies Centre* mocht ontvangen op het door haar uitgezonden overlijdensbericht. Meerdere 'in memoriam' artikelen werden geschreven door collega's van professor Marc Cools. Daaruit blijkt het respect voor de wetenschappelijke kennis en erfenis die hij nalaat zowel als voor de grote vriendschap die hij op de meest natuurlijke wijze kon opwekken.

Het is dan ook gepast om in deze publicatie stil te staan bij de persoon van professor Marc Cools en bij zijn belangstelling voor de inlichtingenwereld.

Marc Cools was welbespraakt en had een uitermate vlotte pen die hem toeliet een overtuigend pleitbezorger te zijn van het humanisme en van daaruit ook een sterke voorvechter van een liberaal georganiseerde samenleving. Opdat de mens als initiatiefnemer niet louter ten voordele van hemzelf, maar ten goede van de gemeenschap waarin hij leeft kan ontbolsteren, moet hij in de ogen van Marc Cools beschikken over een humanistisch geïnspireerde vrijheid. Humanistisch omdat die vrijheid niet absoluut is maar één die een evenwicht zoekt en vindt tussen "ik", "wij" en "zij". Een evenwicht dat niet een bovennatuurlijk axioma maar een intrinsiek kenmerk is van het menselijk zijn, namelijk een wezen dat over dit evenwicht kan reflecteren. Het resultaat van die reflectie is een bouwsteen voor de wijze waarop de samenleving van vandaag zich organiseert én is tevens een startpunt voor het nadenken over de samenleving van morgen.

Het feit dat het humanisme niet vertrekt vanuit het bovennatuurlijke, doet de mens aanvaarden dat hij feilbaar is en hij die feilbaarheid moet begeleiden, onder controle houden of corrigeren. Daarvoor heeft hij een samenwerkingsverband uitgedacht dat we de "overheid" noemen en dat de emanatie is van de wil van een samenleving en niet van één of andere "goddelijke" gezant.

Het blijven zoeken naar en het begrijpen van dat evenwicht heeft Marc Cools nooit losgelaten en leidde – nadat hij zowel in de private sector als voor de overheid had gewerkt – ertoe dat hij zijn vele ervaringen – ook door zijn vele internationale contacten – voltijds ter beschikking wilde stellen van de academische wereld, door het geven van onderricht en het verrichten van diepgaand onderzoek. Dit alles niet vanuit een absolutistische ivoren toren, maar met een enorme aandacht voor de maatschappelijke realiteit en voor evolutie in al zijn aspecten. Investeren in de voorbereiding van de jongeren die morgen de maatschappij zullen boetseren, was voor hem een nobele en eervolle taak waar hij tijd noch moeite voor spaarde.

Zijn filosofisch-wetenschappelijke gesprekken in het bijzonder met Nederlandse en Franse collega's, zijn ervaringen met de verschillende samenlevingen in de wereld, zijn activiteiten als raadgever van een minister van Justitie en zijn enorme interesse voor geschiedenis deden zijn belangstelling voor de veiligheids- en inlichtingendiensten dermate groeien dat hij zowel in 2004 als in 2010 mede aan de basis lag van respectievelijk de door de Veiligheid van de Staat opgerichte *Belgian Intelligence Studies Association* en van het meer academisch aangestuurde *Belgian Intelligence Studies Center*.

Als humanist vroeg hij zich af in welke mate dergelijke diensten die in meerdere landen een niet louter defensieve roeping hebben, te verzoenen zijn met een humanistische visie. Zowel de geschiedenis als meerdere spraakmakende incidenten uit het zeer recente verleden deden niet alleen de vraag stellen naar het werkelijke nut van dergelijke geheime organisaties en initiatieven, maar openden tevens het debat naar de legitimiteit van deze diensten die ogenschijnlijk opereren vanuit een ongecontroleerde en niet-transparante logica. Hij wou aan deze reflectie een zinvolle bijdrage leveren.

In België kwamen daar immers nog de zogenaamde “loden jaren” bij, die niet alleen kritische vragen en onderzoeken over de veiligheids- en inlichtingendiensten tot gevolg hadden maar een hertekenen vereisten van alle veiligheidscomponenten en zelfs van de rechterlijke organisatie. Parlementaire controleorganen werden opgericht en ingrijpende wetten werden gestemd ten einde de legitimiteit en de activiteit van de veiligheidsdiensten en de effectiviteit van de rechtelijke macht te verhogen met oog voor het in het verleden te veel vergeten belang van de bevolking als gemeenschap. Bij de ingrijpende herstructurering van de publieke veiligheidsorganisatie was het wetenschappelijk werk van professor Marc Cools een belangrijke bouwsteen.

Specifiek met betrekking tot de veiligheids- en inlichtingendiensten riepen de initiatieven van de wetgevende en uitvoerende macht zowel hoop als enorme achterdocht op. Dit was zeker het geval vanwege de diensten ten overstaan van het toen nog jonge controleorgaan, het Vast Comité van Toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, alom gekend als het Comité I. Immers – en in enkele gevallen niet onterecht – werd dit orgaan door medewerkers van de veiligheids- en inlichtingendiensten gezien als een scherprechter die er vooral op uit was het belang van de controle en van het eigen gelijk te demonstren ten nadele van die diensten. Er dient onmiddellijk bij gezegd te worden dat in de loop van de jaren een gezonder evenwicht werd gevonden en het Comité I niet alleen maar een controleorgaan is maar ook een partner van de diensten is geworden die een bijdrage levert om de complexer wordende uitdagingen te beantwoorden.

Ook die verstandhouding is mede het resultaat van de verdienstelijke inspanningen van professor Marc Cools om een transparant overleg tot stand te laten komen tussen de diensten, de academische wereld en de bredere samenleving over het werk en nut van de veiligheids- en inlichtingendiensten. Dit gebeurde door het uitgeven van publicaties en het organiseren van seminaries. Marc Cools ging ervan uit dat een dialoog zowel respect, vertrouwen als geduld vereist. Het is immers een continue en dus vol te houden inspanning die met vallen (de stille dood van BISA) en opstaan (de oprichting van BISC) verliep en verloopt.

Vanuit zijn tijd bij Alcatel had Marc Cools het tactisch belang van het geheim karakter van kennis leren doorgronden toen hij, in opdracht van de toenmalige topman en latere CEO van Proximus, diepgaande vertrouwelijke dossiers voorbereidde over personen met wie zakelijke discussies dienden gevoerd te worden. Het vertrouwelijke tot geheime karakter maakt de essentie uit van het inlichtingenwerk, wat evenwel tot gevolg heeft dat academisch onderzoek in real-time over inlichtingendossiers uitermate moeilijk tot onmogelijk is en er dus veelvuldig gebruik dient gemaakt te worden van een historisch terugkijken en verklaren. Hoewel deze invalshoek aanleunde bij een grote voorliefde van hem, de geschiedenis als waardevolle bouwsteen van een begripsvolle kennis, was hij zich ook bewust van het feit dat het wetenschappelijk onderzoek zich daar niet mocht en kon beperken. Zeker vanuit criminologisch oogpunt zijn heel wat andere invalshoeken mogelijk en zijn er instrumenten ontwikkeld voor politiediensten die evengoed bruikbaar zijn in een veiligheids- en inlichtingendienst. Daarom dat hij binnen het *Institute for International Research on Criminal Policy* (IRCP) van de UGent de onderzoeksgroep 'Intelligence' lanceerde samen met zijn collega professor Gert Vermeulen waarbij vervolgens ook professor Jelle Janssens aansloot.

Al in zijn periode als wetenschappelijk medewerker aan de VUB zowel als tijdens zijn werk voor het technologiebedrijf Alcatel leerde hij de kracht en het belang van de digitalisering kennen maar ook de daaruit voortvloeiende uitdagingen voor de maatschappij. Een uitdaging die zowel ten goede als ten kwade kan worden aangewend. De keuze is een menselijke keuze en zo komen we terug bij de belangrijke rode draad in Marcs wetenschappelijk werk, de rol van de mens.

Vanuit dit vertrekpunt is het ook niet verwonderlijk dat hij aan de basis lag van een integraal veiligheidsbeleid zoals gelanceerd door de minister van justitie Marc Verwilghen vanaf 2000. Het resultaat van het werk van meerdere veiligheidsactoren verzamelen, evalueren, integreren en coördineren, vergt van alle partijen vertrouwen en overleg. En ondanks zijn sterk geloof in de effectiviteit van het geïntegreerd model voor het politieel en justitieel werk waarbij ook een operationele en tactische samenwerking met private ondernemingen wordt voorzien of wordt aangemoedigd, was hij terughoudender wanneer het gaat om het werk van de zuivere veiligheids- en inlichtingendiensten. Hij stelde wel vast dat informatie en het verzamelen en analyseren ervan door meerdere andere openbare diensten maar ook door de private sector als een strategische en tactische *asset* worden gezien. Voor ondernemingen vertaalt dit asset zich ook in een financiële/economische waarde. Maar voor de door de overheid georganiseerde veiligheids- en inlichtingendiensten blijft hij ervan uitgaan dat het specifieke en eigen karakter van deze diensten hun een unieke positie geeft binnen het veiligheidslandschap. Zelfs de nu al verschillende jaren in voege zijnde proactieve en *intelligence led policing* en de recent besliste versterkte rol van EUROPOL als (proactieve) informatiehuis en

als analysedienst weliswaar beperkt tot criminele zaken⁵, hadden geen invloed op zijn standpunt. Het verklaart waarom hij BISA en zeker BISC als afzonderlijk centrum met eigen publicaties en initiatieven zag, los van bijvoorbeeld het gezaghebbende Centrum voor Politiestudies (CPS).

Maar ook op het vlak van onderwijs nam hij initiatief om de inlichtingenwereld te ontsluiten. Zo was hij betrokken bij de lancering van de vervolmakingscursus “universitair certificaat inlichtingenanalyse” aan de universiteit van Luik, een initiatief genomen door zijn collega professor Vincent Seron samen met de voormalige voorzitter van het Comité I, Guy Rapaille, en met David Stans. Vervolgens richtte hij met steun van collega’s uit de Vakgroep Criminologie en strafrecht en met de hulp van zijn assistent Mathias Desmet aan de universiteit van Gent een cursus “Inlichtingenstudies” in binnen het permanente vormingsinstituut Gandiaus, een cursus die in 2026 zijn derde jaargang zal kennen.

Kortom, professor Marc Cools heeft door zijn erudiete ingesteldheid en gave om mensen over hun verschillen te laten heenstappen een voor de Belgische inlichtingengemeenschap waardevol initiatief mogelijk gemaakt. Met BISC wordt – zonder andere wetenschappelijke disciplines uit het oog te verliezen – vanuit een criminologische en strafrechtelijke invalshoek gekeken met en naar de inlichtingendiensten als strategisch, operationeel en tactisch instrument binnen de Belgische, Europese en zelfs multilaterale veiligheidsarchitectuur. Het feit dat dit initiatief structureel gedragen wordt door zowel de Vlaamse als Waalse academische wereld en door de betrokken diensten, maakt het nog uitzonderlijker.

Het vijftiende BISC-Cahier, waarvan de start van de voorbereiding nog werd gegeven door professor Marc Cools zelf, maakt nogmaals duidelijk hoe nauw de samenwerking over de regiogrenzen heen en met de professionele diensten is.

Het eerste artikel van het deel *Stand Still* wil een beter inzicht geven in de figuur van Marc Cools. Om dit mogelijk te maken werd het allerlaatste gesprek in het Frans vertaald dat hij kort voor zijn overlijden met zijn Nederlandse collega’s en vrienden had en waarvan zij het verslag publiceerden.

Een tweede artikel binnen dit deel geeft vanuit een ruim historisch perspectief een visie over de stelling dat inlichtingenwerk en politionele wetshandhaving niet vermengd moeten worden. Het past hier de auteur van de uitgebreide analyse, historicus Robin Libert, van harte geluk te wensen met de erkenning door de *Royal Historical Society* (RHS) van zijn jarenlange wetenschappelijke werk. De RHS stelde hem in de zomer van 2025 voor om een *associate fellow* van de society te worden “*as a mark of recognition for those who have made a notable contribution to historical knowledge and understanding*”.

⁵ MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN DE REGIO'S, ProtectEU: een Europese strategie voor interne veiligheid, 1 april 2025, COM(2025) 148Final (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0148>). Zie ook: Joint Statement by the European Police Chiefs on the Future Development of Europol, Krakow, 29 April 2025. Zie ook: Beatrix Immenkamp, Strengthening Europol's mandate – European Parliamentary Research Service briefing, May 2025 ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772865/EPRS_BRI\(2025\)772865_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772865/EPRS_BRI(2025)772865_EN.pdf))

Vigilancy

Het tweede deel van het Cahier behandelt meerdere aspecten die moeten bijdragen tot de waakzaamheid en de daaruit voortvloeiende weerbaarheid. Weerbaarheid (*resilience*) is in feite een containerbegrip dat naargelang de omstandigheden en de invalshoek een andere invulling krijgt. In de recente decennia (na het einde van de Koude Oorlog) was het een begrip dat in het bijzonder betrekking had op nationaal en internationaal humanitair crisismanagement. En hoewel misdaad, terreur en oorlog spijtig genoeg van alle tijden zijn, werd in het westen als gevolg van het vredesdividend *resilience* beschouwd als een paraplu en actie die door de overheden dienden te worden verzekerd. De vele oorlogen ver van de westerse democratieën (ook aan deze waarin de westerse legers hebben getracht bij te dragen tot een oplossing), en zelfs bijvoorbeeld de Balkanoorlog en de Russisch-Georgische oorlog hadden een beperkte invloed op het aanvoelen van de bevolking dat het opbouwen van eigen weerbaarheid een noodzaak is. Terrorisme en *Foreign Fighters* werden lang als gevaren gezien waar de overheid tegen optreden moest en de burger geacht werd vooral tastbare humanitaire solidariteit te betonen ten einde de gevolgen van deze ingrijpende fenomenen te temperen. Naargelang de oorlog in Oekraïne bleef duren, de burgers dagelijks werden geconfronteerd met de verschrikkelijke beelden over de ontwrichting van het maatschappelijk en persoonlijk leven en gelijktijdig de Russische dreiging en “hybride” acties tegen het westen toenamen, wijzigde in Europa stilaan de visie van de burgers die meer en meer beseften dat er opnieuw nood is aan een geïntegreerde “*total defence*”⁶. Door de dramatische gebeurtenissen in Gaza (heel wat meer dan andere gewapende conflicten) werd het duidelijk dat de internationale rechtsorde zoals we die sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog kennen onder druk staat en dat het de gewone burger is die daarvan het grootste slachtoffer is en waarbij de machthebbers ogenschijnlijk niet meer ter verantwoording kunnen worden geroepen. Komt daarbij het gevoel dat de verhouding tussen landen en machtsblokken boven de hoofden van de burger polariseert waarbij diplomaten het moeilijk hebben om bij te dragen aan het afvlijen van de “scherpe randen” en aan het vinden van oplossingen.

Zowel op het niveau van de VN, de NAVO als binnen de EU wordt nagedacht en worden plannen gemaakt over een algemene en thematisch georiënteerde weerbaarheid. Ook binnen België worden zowel federaal als op het niveau van de regio’s sinds de publicatie van de eerste Nationale Veiligheidsstrategie (december 2021) van deze eeuw meer gecoördineerde initiatieven genomen die moeten bijdragen tot de weerbaarheid van zowel de instellingen als de burgers. Dat dit geen evidente oefening is, moge bijvoorbeeld blijken uit het hevige en het terechte debat over de gehanteerde zorgvuldigheid bij het schrijven van het “voorontwerp van wet betreffende het administratief verbod van rechtspersonen, vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid, en feitelijke verenigingen of groeperingen die een ernstige en actuele bedreiging vormen voor de nationale veiligheid of het voortbestaan van de democratische en grondwettelijke orde”⁷.

⁶ Total Defence is geen nieuwe benadering zoals onder meer wordt aangetoond in het artikel van Ruben Stewart – From “total war” to “total defence”: tracing the origins of civilian involvement in armed conflict, 30 april 2025 (<https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2025/04/30/total-war-total-defence-civilian-conflict/>)

⁷ Zoals goedgekeurd tijdens de ministerraad van 18 juli 2025 (<https://news.belgium.be/nl/wettelijk-kader-inzake-administratief-verbod-op-radical-organisaties>). Zie ook Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens, Commentaar 2021/1 van 23 juni 2021 (<https://institutfederaal-droitshumains.be/sites/default/files/2022-05/Naar%20het%20commentaar%20van%20het%20FIRM.pdf>)

Of de veiligheids- en inlichtingendiensten in de groeiende aandacht voor weerbaarheid een specifieke rol te vervullen hebben, beantwoordde de huidige administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat uitdrukkelijk positief in haar voorwoord bij het jaarverslag 2024 van haar dienst⁸. Of dit ook een georganiseerde medewerking met de bredere bevolking betekent aan die waakzaamheids- en veiligheidsopdracht van de veiligheids- en inlichtingendiensten in het licht van een mogelijke crisis, blijft moeilijke en gevoelige materie.

Wat wel al kan, is een blijvende inspanning leveren om de burger te doen begrijpen wat het politiek, juridisch en feitelijk kader is waarin het ‘echte’ inlichtingenwerk zich situeert en hoe het evolueert, wat de operationele en tactische methoden zijn die worden toegepast en hoe de resultaten van deze inspanningen bijdragen tot de bescherming en eventueel het herstel van de democratische en samenlevingswaarden en -rechten. Dat is waar het BISC, als enig Belgisch non-profitplatform, in deze materie nu al meer dan vijftien jaar bescheiden maar consistent een bijdrage aan tracht te leveren en dit vanuit een wetenschappelijke invalshoek die tevens een goede voeling onderhoudt met de Belgische realiteit en praktijk.

Ook met deze publicatie is dit de bedoeling. Het is een verzameling van teksten die het resultaat zijn van professionele reflecties of van een studiewerk voor het behalen van een universiteitscertificaat “Inlichtingenanalyse”.

In een eerste luik wordt stilgestaan bij een aantal institutionele vraagstukken, zoals:

- de plaats en de rol van het OCAD als coördinatieorgaan, een dienst die niet beschouwd kan worden als een operationele inlichtingendienst;
- hoe defensie vanuit het geheel van nationale veiligheidsplannen een brede militaire respons kan voorbereiden; en
- het gebruik van inlichtingen als mogelijk element van bewijs in een gerechtelijke zaak.

In het luik geografische vraagstukken volgt een analyse van de veiligheid voor de scheepvaart in de Rode Zee ingevolge de strijd van de Houthi’s.

In een laatste luik wordt ingegaan op een aantal onderwerpen die aan bod kwamen in de BISC-KUIAD-conferentie over weerbaarheid van maart 2025. Zo is er een analyse over de rol van havenautoriteit in de altijd uitdagender wordende geopolitieke context. Een tweede artikel gaat in op de vraag hoe vanuit het door de Europese Unie gesteunde *Hybrid CoE* (Finland) conceptuele en praktische antwoorden op deze dreigingsvorm worden gedefinieerd. Over de tijdens de conferentie besproken resultaten van het roterende Belgische Voorzitterschap van de EU (januari – juni 2024) rond *Foreign Information Manipulation and Interference* (FIMI) en *Hybrid Threats* zowel als over de toegelichte verantwoordelijkheden en de rol van het Belgische Centrum voor Cybersecurity werden twee mededelingen opgenomen.

⁸ “Een laatste grote uitdaging die ik zie, is de bijdrage die de VSSE zal moeten leveren om ons land weerbaarder te maken in tijden waarin weer openlijk over oorlog in Europa wordt gesproken. De politieke wereld en de veiligheidsdiensten zijn zich er meer en meer van bewust dat we onze maatschappij beter moeten voorbereiden op oorlog en andere crisissituaties. (...) En hoe moet de VSSE haar inlichtingenwerking aanpassen wanneer België betrokken wordt in een gewapend conflict?” Veiligheid van de Staat, Intelligence Report 2024, blz. 5 (https://vsse.be/sites/default/files/2025-06/vsse_intelligence_report_2024_nl.pdf)

Het past mede namens de redactieleden van dit nummer, Mathias Desmet (UGent), Eric Kalajzic (KHID), Robin Libert (KUIAD), Robin Liefferinckx (NCCN), Guy Rapaille (BISC) en Vincent Seron (ULiège), de verschillende auteurs te bedanken, namelijk: team Dina Siegel (Universiteit Utrecht) – René Swaaningen (Erasmus Universiteit); Sébastien Jaspers (Certificaat ULiège); het NPCC-team van Defensie, Bart Hubrechtsen, Frank Everaert en Luc Mees; Sebastian Georis (Certificaat ULiège); Anahita Sabouri (KHID); het team Niels Van Laer (UAntwerpen) – Sacha Albers (UAntwerpen); Peter Booms (Buitenlandse Zaken) en Phédra Clouner (CCB), voor hun bereidheid om via hun artikelen bij te dragen aan het vijftiende BISC-Cahier dat de reeks afsluit die onder de inspirerende wetenschappelijke leiding stond van professor Marc Cools.

September 2025
Koenraad Dassen